

SENIOR CERTIFICATE EXAMINATIONS/ NATIONAL SENIOR CERTIFICATE EXAMINATIONS

ISIZULU ULIMI LOKUQALA LOKWENGEZA (FAL) IPHEPHA LOKUQALA (P1)

2019

UMHLAHLANDLELA WOKUMAKA

AMAMAKI: 80

Lo mhlahlandlela wokumaka unamakhasi ayi-9.

ISIQEPHU A: ISIVIVINYO SOKUQONDISISA

UMBUZO 1

INDLELA YOKUMAKA:

- 1. Ngenxa yokuthi sigxila emqondweni wempendulo; ukungabhaleki kahle kwamagama namaphutha olimi sikushaya indiva/asikunaki ngaphandle uma kuthinta umqondo wempendulo yonke. Amaphutha kumele omakayo awatshengise ngezimpawu ezisetshenziswayo uma kunamaphutha.
- 2. Uma umfundi esebenzise amagama angekho olimini ahlolwa ngalo, lawo magama ngeke anakwe uma ngabe impendulo ayibhalile inomqondo ophelele. Uma kunegama elithathelwe kolunye ulimi embhalweni onikeziwe noma kudingeka ukuthi impendulo inike lona lokho kuyovumeleka.
- 3. Imibuzo evulelekile edinga izimpendulo ezinjengo-YEBO/CHA noma ANGIVUMI/NGIYAVUMA azinikwa amamaki. Ngokufanayo nalezi ezinjengo-IQINISO/AKUSILO IQINISO noma IQINISO/UMBONO azinikwa amamaki kodwa indlela umfundi asekela ngayo ethola amamaki.
- 4. Uma impendulo iyigama elilodwa kodwa umfundi abhale umusho wonke; umfundi uthola amamaki uma edwebele impendulo noma eyikhombise ngandlela thize.
- 5. Uma impendulo idinga amaphuzu amabili/amathathu kodwa umfundi wabhala angaphezulu kwalokho kumakwa amaphuzu amabili/amathathu okuqala okunye kungabe kusanakwa.
- 6. Umfundi uyanikwa amamaki uma esebenzise ulimi lwesigodi empendulweni yakhe.
- 7. Emibuzweni lapho umfundi ekhetha impendulo kwazinikiwe; uyawathola amamaki uma ebhale impendulo ephelele kanje:
 Isib: 1.1.5 USizwe/A (okuwuhlamvu oluphelele).

1.1 1.	 Emabhasini esikole.√/ Ezitobhini.√/ Endleleni eya esikoleni noma ebuya esikoleni.√/ Ezinkundleni zokuxhumama.√/ Emphakathini.√/ Emidlalweni√/ Emsebenzini√/ 	
	- Ezikolonia	(1)
1.	2 Isichokolozi.√/ umhlukumezi√	(1)
1.	3 UMalcom Smith.√	(1)
1.	4 C.√/Elihle kunamanye.√	(1)
1.	, , ,	(2)
1.		(2)
1.	7 UMenzi Ngema wagcina esengumhlukumezi√ ngenxa yokuphindaphinda amakilasi kanti uBabylon yena wayegcina engadlile esikoleni ngenxa yokuthathelwa ukudla kwakhe.√	(2)
1.	3 (a) Ukuhlupheka.√√/Ukuswela.√√/Ukulamba.√√/Ukungabi nakudla.√√/Ubuphofu.√√/Ububha.√√/ ukungabi namali.√√	(2)
	(b) Ukuhlala wedwa. $\sqrt[4]{/}$ Ukungahlanganyeli nabanye abantu. $\sqrt[4]{/}$ ukuzikhiphela eceleni. $\sqrt[4]{/}$	(2)
1.	 OKUBILI kwalokhu: Bayesaba ukwakha ubungani.√/ Bayazivalela bangafuni ukukhuluma.√/ Bagqoka izingubo ezinkulu ezifihla imihuzuko nezibazi.√ Abathandi ukuzibandakanya ezintweni ezenziwa esikoleni njengemidlalo nokunye. (Nokunye okunembayo) 	(2)
1.	10 Izimpendulo ziyokwehluka:	
	 Isibonelo: Le ndaba ifuna ukuqwashisa ngobungozi bokuhlukumezana.√√/ Indaba isifundisa ukuthi singayibona kanjani ingane ehlukunyezwayo.√√ (Nokunye okunembayo.) 	(2)

 Ngenxa yabahlukumezi isibalo sabantu abazibulalayo siyal kakhulu.√/ Baningi abantu abahlaselwa ukhwantalala (stress) nezinye i ngenxa yokuhlukunyezwa.√/ Ukwehlukanisa/Ukudivosa kwabazali kungaba nomthe ekuthini ingane ibe ngumhlukumezi.√/ Abaningi bagcina sebengena ezidakamizweni notshwala. (Okubili kwalokhu.) 	zifo
 Kufanele abahlukunyezwayo babikele othisha.√/ Isikole kufanele sibe nezinhlelo zokuqeda lo mkhuba.√/ Abazali kufanele baluleke izingane ukuthi zikhulume uzihlaselwa abahlukumezi.√/ Ukuzama ukubonisana nomhlukumezi ngendlela enokuth kuyasiza ukuthi nabo behlise ulaka lwabo√/ Kufanele ungakhombisi ukuthi wesaba kangakanani ngekwesinye isikhathi naye umhlukumezi usuke engazethembi.√ Ungatshela nabangani bakho ukuze bakuvikele.√/ Bikela abomthetho. √ Shintsha imininingwane yakho. (Okubili kwalokhu.) 	nula oba
 1.1.13 Izimpendulo ziyokwehluka: Isibonelo: Ukufundisa/Ukuqwashisa ngobungozi bokuhlukumezana.√/ Ukufaka amakhamera ezindaweni okuhlukunyezwana kuzon (Nokunye okunembayo.) 	a.√ (2)
1.2 1.2.1 Ukusha kwendwangu yetafula.√	(1)
1.2.2 Babaleka bayocasha ngaphansi kwetafula labazali babo. $\sqrt{\ }$	(1)
1.2.3 Usukumile ubheka ngakuKim noJay ngokumangala. $\sqrt{}$	(2)
1.2.4 Izimpendulo ziyokwehluka: Okukodwa kwalokhu ngohlang ngalunye.	othi
 Yebo ngiyavumelana ngoba: Lokhu kukhomba ukuthi izingane abazifundisanga ind yokuziphatha ekuhambeni.√√ Lokhu kucacisa ngokusobala ukuthi izingane abazigadile.√√ 	lela
NOMA	
 Cha angivumelani ngoba: Izingane ziyafana zonke, zikukhonzile ukuganga.√√/ Akubona phela abenze lokhu kepha izingane okuy engenzeka kunoma ngubani.√√ (Nokunye okunembayo.) 	into (2)
AMAMAKI ESIQEPHU	

ISIQEPHU B: UKUFINGQA

UMBUZO 2

Amaphuzu angabhekwa:

	Amaphuzu acashuniwe.		Amaphuzu ahunyushiwe.
1.	'Kufanele ubheke ubucayi bokulimala kodwa ungamnyakazisi umuntu olimele ngoba ungaphazamisa amathambo aphukile'.	1.	Umuntu ophukile akufanele anyakaziswe ngoba kungenza amathambo alimele agudluke.
2.	'Phefumelela emlonyeni womuntu oqulekile, umphampe esifubeni ukuze inhliziyo iqale ukusebenza.'	2.	Uma ophukile equlekile zama ukumupha umoya ngokuphefumulela emlonyeni umphampe esifubeni.
3.	'Ungakuvimba ukuphuma kwegazi ngokubopha ngendwangu ngenhla kwalapho umuntu alimele khona'.	3.	Nqanda ukopha kakhulu ngokumbopha ngenhla kwalapho elimele khona.
4.	'Sekela indawo elimele ngokuyibophela oqwembeni ukuvimba ukuthi ithambo lingaqhubeki nokulimala.'	4.	Phasa indawo elimele ngento eqinile ukuze uvikele ukuqhubeka komonakalo ethanjeni.
5.	'Zama ukugoqa iqhwa ngendwangu ulibeke endaweni evuvukele.'	5.	Beka iqhwa elisongwe ngendwangu lapho elimele khona ukuze kwehle ukuvuvukala.
6.	'Kumele umxoxise umnike ithemba ukuze nezinhlungu zilibaleke/ zizibeke'.	6.	Kufanele ukhulume naye ophukile ukuze angazizwa izinhlungu kakhulu.
7.	'Kuhle ukumgcina efudumele, ubeke ikhanda endaweni ephansi izinyawo ziphakame'.	7.	Mgcine efudumele nezinyawo zibheke phezulu.

Ukumakwa kokufingqa

Ukumaka kubhekela ukuba khona kwamaphuzu abalulekile nokuhlungwa kwalawo angabalulekile empendulweni ngokombuzo.

Ukufingga kumele kumakwe ngale ndlela:

• Ukwabiwa Kwamamaki:

- o Amamaki ayi-7 ngamaphuzu ayi-7 (Iphuzu lilinye labelwa imaki elilodwa).
- o Amamaki ama-3 abelwa ukusetshenziswa kahle koLimi.
- Isamba samamaki-10.

Ukwabiwa Kwamamaki Okusetshenziswa Kolimi Lapho Umfundi Esebenzise Awakhe Amagama:

- o Iphuzu eli-1 kuya kwama-3: Uklonyeliswa ngemaki eli-1.
- o Amaphuzu ama-4 kuya kwama-5: Uklonyeliswa ngamamaki ama-2.
- o Amaphuzu ayi-6 kuya kwayi-7: Uklonyeliswa ngamamaki ama-3.

- Ukwabiwa Kwamamaki Okusetshenziswa Kolimi Lapho Umfundi Ecaphune Njengoba Kunjalo Esiqeshini:
 - Amaphuzu ayi-6 kuya kwayi-7: Akaklonyeliswa lutho ngemaki lolimi.
 - o Iphuzu eli-1 kuya kwama-5: Uklonyeliswa ngemaki eli-1 lolimi.

QAPHELA:

- Ukubalwa Kwamagama:
 - o Abamakayo kulindeleke ukuthi babale inani lamagama asetshenzisiwe.
 - Awekho amamaki asuswayo uma umfundi engalibhalanga inani lamagama asetshenzisiwe noma elibhalile kodwa kungesilona.
 - Uma inani lamagama asetshenzisiwe leqile, omakayo kumele afunde wonke umusho wokugcina ngaphezulu kwesibalo esibekiwe awuqede, angabe esakunaka okunye okuza emva kwalowo musho.

AMAMAKI ESIQEPHU B:

10

ISIQEPHU C: UHLELO NOKUSETSHENZISWA KOLIMI

UMBUZO 3

Indlela yokumaka ISIQEPHU C

Ukupelwa kwamagama/Isipelingi

- o Izimpendulo ezidinga igama elilodwa mazimakwe noma kunamaphutha esipelingi, ngaphandle uma iphutha lishintsha umqondo/incazelo yegama.
- Uma impendulo ingumusho ogcwele, amaphutha esipelingi awanganikwa amamaki uma kuhlolwa ulimi.
- o Uma kuhlolwa isifinyezo, impendulo mayibe nophawu lokuloba olufanele.
- Ukwakhiwa kwemisho makulandele uhlelo lokusetshenziswa kolimi olufanele.
- Emibuzweni lapho kukhethwa khona izimpendulo, yamukela KOKUBILI uhlamvu oluhambisana nempendulo efanele NOMA impendulo efanele ebhalwe ngokugcwele.

3.1	ESenzakahle Printers.√	(1)
3.2	Okubili kwalokhu: • Amaphosta.√/ • Izikhwama.√/ • Amakhadi amabhizinisi.√/ • Izikibha.√	(2)
3.3	D.√/Ukumangala.√	(1)
3.4	Izikibha > Iziki ja na.√	(1)
	Imisho iyokwehluka: Isibonelo: Abafana bagqoke iziki ja na ezifanayo.√	(1)
3.5	 Ukusetshenziswa kwezithombe√/ Ulimi oluhehayo/olukhohlisayo (amanani aphansi kakhulu).√ 	(2)
3.6	UMBONO, ngoba:	
	 Okukodwa kwalokhu: Benzela ukuheha amakhasimende.√√/ Kungenzeka abanye bangaboni kanjalo.√√/ Asiwaboni amanani la/Asazi singawaqhathanisa nani. √√ (Nokunye okunembayo) 	(2) [10]

UMBUZO 4

4.1	• Omur	li bale	hu: ele ezihlalweni.√/ ele emile.√/ vakhuluma.√	(2)	
4.2	Isenzo√ -	o√ + ibizo.√			
4.3	B.√/Ukup	.√/Ukuphuza utshwala.√			
4.4	Ngenxa.√ Imisho iyokwehluka:			(1)	
			ilalanga ebusuku ngenxa yokuphathwa umkhuhlane.√	(1)	
4.5	Isifaniso.	V		(1)	
4.6	 Okubili kwalokhu: Ukuqinisa ezokuphepha ngokwandisa isibalo samaphoyisa.√/ Ukuqeqeshwa kwamaphoyisa okusezingeni eliphezulu ukuze abhekane nokweqa kweziboshwa.√/ Ukufakwa kwamakhamera acashile ezitokisini.√/ Ukwakha izakhiwo okungelula ukuphuma kalula kuzona.√ (Nokunye okunembayo). 				
				[10]	
UMBUZ	ZO 5				
5.1	5.1.1	Mfu	.√	(1)	
	5.1.2	Aba ba y	ntu ba ya thuka uma bebona uNdlovu epheka.√/Abantu e thuka uma bebona uNdlovu epheka.√	(1)	
	5.1.3	Into	mbi.√	(1)	
			sho iyokwehluka: onelo: Intombi kaMaMsomi iphumelele ngamalengiso.√	(1)	
	5.1.4	Indo	oda yaKwa Z ulu√ eqobana no-anyanisi√ izingane zikhona?	(2)	
	5.1.5	Ese	nkathi.√	(1)	
	5.1.6	(a)	Ukhamba.√	(1)	
		(b)	Esiphundu.√	(1)	
	5.1.7	(a)	Esokumbongela. $$ Esokumhalalisela. $$ Esokumjabulela. $$ ukuncoma. $$	(1)	
		(b)	Esokwethuka.√/Esokumangala.√/ Ukudumala.	(1)	

80

AMAMAKI ESEWONKE:

		AMAMAKI ESIQEPHU C:	40
		(b) Ejele.√	(1)
	5.2.4	(a) Usenkingeni.√/otakwini.√	(1)
	5.2.3	A√/Ukunganaki.√	(1)
	5.2.2	Bazoqedana ngezandla laba bantu. $\sqrt{}$	(2)
5.2	5.2.1	Ubeke isandla ekhanda.√	(1)
		Isibonelo: Udadewethu uphekele ubaba isibindi senkomo. $\sqrt{}$	(2)
	5.1.9	Imisho iyokwehluka: Makuvele umqondo wesitho somzimba.	
	5.1.8	Inzondo.√	(1)